**PRZEGŁĄD ZACHODNIOPOMORSKI
ROCZNIK XXX (LIX) ROK 2015 ZESZYT 4**

A R T Y K U Ł Y

KATARZYNA ZAWADZKA

Uniwersytet Szczeciński
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania

**DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA W III SEKTORZE
NA PRZYKŁADZIE SZCZECIŃSKIEGO STOWARZYSZENIA
RÓWNOŚĆ NA FALI**

Słowa kluczowe: trzeci sektor, organizacje pozarządowe, mniejszości seksualne
Keywords: the third sector, NGOs, sexual minorities

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł dotyczy problemu działalności społecznej w obszarze III sektora, skierowanej przede wszystkim do środowiska mniejszości seksualnych¹. Analiza została przedstawiona na przykładzie stowarzyszenia Równość na Fali (RnF). Szczecińskie stowarzyszenie można określić jako (nie)zwykle. Ten zapis odnosi się zarówno do definicji formalnej, ukazującej RnF jako stowarzyszenie zwykle pod kątem sformalizowania działalności, a także jako niezwykle, biorąc pod uwagę grupę docelową, do której aktywność RnF jest skierowana. Postawiłam tezę, iż kwestie różnie definiowanych praw mniejszości są jednymi z najbardziej spornych zagadnień społecznych. Szczególnie prawa mniejszości

¹ „III sektor” jest terminem określającym ogół organizacji pozarządowych. „Nawiązuje do koncepcji podziału dzielącego aktywność społeczno-gospodarczą współczesnych państw na trzy sektory. Tak więc obok instytucji państwa (administracji publicznej, sektora państwowego – pierwszego sektora) oraz podmiotów for-profit, nastawionych na zysk (biznes, sektor prywatny – drugiego sektora) istnieją organizacje, które ani nie są nastawione na zysk (non-profit), ani nie stanowią elementu struktury państwa – są zatem trzecim sektorem” (*Elementarz III sektora*, red. A. Gałązka, Warszawa 2005, s. 11).

seksualnych wywołują wiele emocji i kontrowersji, co utrudnia działalność organizacjom pozarządowym, czyniąc je jednocześnie bardziej niezbędnymi.

Członkowie stowarzyszenia, realizując zakładane cele, angażowali się w działalność polityczną poprzez współpracę z działaczami partii politycznych popierających idee stowarzyszenia. Celem artykułu było wykazanie powiązań między działalnością organizacji pozarządowej a działaniami politycznymi podejmowanymi przez jej członków. Stąd też badanie działalności stowarzyszenia objęło jego związki ze sferą polityki.

Przyjęłam następujące pytania badawcze: czy rodzaj sformalizowania działalności wpływa na motywację do działania członków/wolontariuszy stowarzyszenia oraz czy upartyjnianie działalności jest korzystne dla samej organizacji, czy wręcz przeciwnie?

Na wstępie należy zaznaczyć, iż będę posługiwała się, obok pojęcia mniejszości seksualnej, alternatywnym akronimem LGBT, który rozwijany jest w języku angielskim jako *lesbians, gays, bisexuals, transgenders* (lesbijki, geje, biseksualiści, osoby transseksualne i transpłciowe). Będę odwoływała się także do skrótu NGO (*non-governmental organizations*) w odniesieniu do organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe działające na rzecz lokalnej społeczności muszą wykazywać się coraz szerszym spojrzeniem oraz inicjatywą w zakresie działań skorelowanych z tym, co dzieje się w drugim końcu kraju, a niejednokrotnie nawet świata. Ma to bowiem związek z potrzebą ustawicznej nauki oraz wsparcia, a wykorzystanie praktyki innych organizacji podobnie sprofilowanych może okazać się bezcenne. Pojawia się także kontekst finansowy, gdyż stowarzyszenie zwykle (a takie jest analizowane stowarzyszenie RnF) nie ma osobowości prawnej, nie posiadając tym samym wielu możliwości, jakimi dysponują organizacje wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego².

² Stowarzyszenia zwykle nie są rejestrowane. Należy je jednak zgłosić staroście. Na przykład stowarzyszenie RnF znajdziemy w wykazie organizacji pozarządowych Urzędu Miasta Szczecin. Stowarzyszenia takie nie są zobligowane do posiadania statutu, ale zastępuje go regulamin. Bywają określane jako „uproszczona forma stowarzyszenia”. Nie mają one wielu uprawnień przysługujących stowarzyszeniom zarejestrowanym. „Nie mają osobowości prawnej, nie mogą powoływać oddziałów, łączyć się w związki, zrzeszać osób prawnych, prowadzić działalności gospodarczej ani przyjmować darowizn, spadków i zapisów, czy też otrzymywać dotacji i korzystać z ofiarności publicznej (poprzez zbiórki)” (*Elementarz III sektora*, s. 40).

Geneza i cele stowarzyszenia a ruch LGBT w Polsce

Równość na Fali jest lokalną organizacją, która w województwie zachodniopomorskim działa na rzecz walki z dyskryminacją osób należących do środowiska mniejszości seksualnych. Stowarzyszenie to powstało i działa w Szczecinie od 2005 roku. Początkowo, w latach 2005–2011, jako oddział szczeciński Kampanii Przeciw Homofobii³, a od roku 2011 jako samodzielne stowarzyszenie RnF, rozszerzając swoją działalność od 2014 roku pod względem terytorialnym. Część członków stowarzyszenia zmieniała miejsce zamieszkania i zachowując członkostwo, realizuje postulaty organizacji.

Stowarzyszenie definiuje się jako „grupę utworzoną poprzez dobrowolne działanie, odzwierciedlające istnienie wspólnych korzyści czy interesów”⁴. Prawo o stowarzyszeniach głosi, że „obywatele polscy realizują prawo zrzeszania się w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami Konstytucji oraz porządkiem prawnym określonym w ustawach”⁵. Obecnie w Polsce to właśnie formuła stowarzyszenia jest najpopularniejszą formą zrzeszania się, co wynika m.in. z mało skomplikowanej procedury rejestracyjnej⁶. Stowarzyszenia w Polsce dzielimy na zwykłe i rejestrowe. Pierwszym krokiem w kierunku założenia stowarzyszenia rejestrowego jest zorganizowanie się grupy co najmniej piętnastu osób. Drugim – wspólne określenie celów i struktury organizacji. Trzecim – zorganizowanie zebrania założycielskiego, a czwartym – rejestracja organizacji w Krajowym Rejestrze Sądowym, uzyskanie numeru REGON oraz NIP⁷. Pomimo że procedura nie jest skomplikowana, to jednak RnF nadal funkcjonuje jako stowarzyszenie zwykłe. Tym samym nie może być beneficjentem środków finansowych na działalność, chociażby z zasobów Unii Europejskiej.

To właśnie kwestie finansowe niejednokrotnie decydowały o pojawianiu się sytuacji kłopotliwych czy konfliktowych w stowarzyszeniu. Jak wynika z rozmów prowadzonych z jego członkami oraz obserwacji poczynionych podczas zebrania organizacji, wpłacane na działalność stowarzyszenia składki członkowskie były tak niskie, że nie mogły stanowić konkretnego fundamentu finansowego.

³ Ogólnopolska organizacja (z siedzibą w Warszawie), działająca na rzecz społeczności LGBT.

⁴ A. Heywood, *Politologia*, Warszawa 2008, s. 334.

⁵ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. 1989, nr 20, poz. 104, art. 1.

⁶ *Przewodnik po organizacjach pozarządowych*, Bydgoszcz 2012, s. 7.

⁷ Tamże, s. 7–8.

Wydaje się, że czynnik ten mógł w zdecydowanym stopniu przyczynić się do zmniejszenia widoczności organizacji w lokalnym środowisku.

Brak stabilności finansowej mógł wpłynąć na spadek motywacji do działania na rzecz organizacji ze strony wolontariuszy. Należy zaznaczyć, że wśród członków stowarzyszenia sporą część stanowią i stanowili studenci. Jednak gdy osoby te ukończyły studia i podjęły pracę, ich zaangażowanie w pracę na rzecz RnF wyraźnie spadało. Część z nich wyjechała ze Szczecina, inni, gdy okazało się, że przekształcenie w stowarzyszenie rejestrowe nie będzie możliwe ze względu na liczbę zaangażowanych w nie osób, przeszli do organizacji Lambda Szczecin⁸.

W Polsce działa obecnie ok. 40 organizacji zajmujących się działalnością na rzecz społeczności LGBT⁹. Większość z nich to członkowie Koalicji Partnerstwo dla Związków¹⁰. Warto zwrócić uwagę na zasadnicze różnice, jakie zachodzą między działalnością stowarzyszenia RnF a działalnością innych organizacji pozarządowych. Na przykład Statut Kampanii Przeciw Homofobii (KPH) wyraźnie wskazuje, iż jednym ze środków działania jest wywieranie nacisku metodą lobbingu na partie, organizacje i grupy polityczne, środki masowego przekazu oraz opinię publiczną (np. poprzez petycje, listy otwarte do organów władzy, osób publicznych), a także tworzenie i wspieranie projektów legislacyjnych

⁸ Przypomnę, że do przekształcenia potrzebnych było 15 członków, jednak nie udało się zgromadzić takiej grupy. Lambda Szczecin jest organizacją córką Stowarzyszenia Lambda Warszawa. Co ciekawe, na stronie internetowej Lambdy Warszawa można przeczytać, że grupa szczecińska już nie działa.

⁹ Miłość Nie Wyklucza, Europejska Fundacja Prawa, Fabryka Równości Łódź, Fundacja Centra – UFA, Fundacja Kultura dla Tolerancji Kraków, Fundacja LGBTQ Business Forum, Fundacja na Rzecz Różnorodności Polistrefa Kraków, Fundacja Pryzmat Różnorodności Kraków, Fundacja Replika, Fundacja Równość, Fundacja Wolontariat Równości, Grupa Inicjatywna ds. Związków Partnerskich, Grupa IRIS – Stowarzyszenie na rzecz osób o różnorodnych orientacjach psychoseksualnych i tożsamościach płciowych Białystok, Grupa Q Alternatywie Wrocław, Kampania Przeciw Homofobii, Lambda Warszawa, Lambda Bydgoszcz, Nieformalna Grupa Łódź Gender, Queerowe Centrum Społeczne, Stowarzyszenie Lambda Zielona Góra, Stowarzyszenie na Rzecz Kultury Różnorodności „bezmia” Warszawa, Stowarzyszenie Otwarte Forum, Stowarzyszenie na Rzecz Lesbijek, Gejów, Osób Biseksualnych, Osób Transpłciowych oraz Osób Queer „Pracownia Różnorodności” Toruń, Stowarzyszenie Osób i Przyjaciół Osób Homoseksualnych, Biseksualnych i Transpłciowych Akceptacja, Stowarzyszenie Tęczówka Katowice, Stowarzyszenie na Rzecz Osób LGBT Tolerado Gdańsk, Trans-Fuzja Fundacja na rzecz osób transpłciowych, Wiara i Tęcza, Zjednoczenie na Rzecz Żyjących z HIV/AIDS „Pozytywni w Tęczy”, Stowarzyszenie Równość na Fali Szczecin, Stowarzyszenie Gejów i Lesbijek na Rzecz Kultury, Fundacja dla Wolności.

¹⁰ Ogólnopolska koalicja na rzecz wprowadzenia w Polsce ustawy o związkach partnerskich dla par jedнопłciowych i różнопłciowych.

przeciwdziałających dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową¹¹. Od momentu powstania to właśnie KPH odgrywa wiodącą rolę na scenie społeczno-politycznej w przywołanym zakresie.

Efektywność działania stowarzyszeń zależy nie tylko od liczebności ich członków, ale też od intensywności pracy i wiary w realizację celów organizacji. Wraz z sukcesami wzrasta bowiem poziom identyfikacji członków ze stowarzyszeniem. Bogdan Wojciszke zaznacza, iż silnym wyznacznikiem spójności grupy jest poziom zaangażowania w działanie oraz jej niedostępność dla osób z zewnątrz, co oznacza, że im trudniej wejść w grupę, tym jest ona spójniejsza¹². Jednocześnie skłonność do działalności w grupie jest jedną z najbardziej wyrazistych ludzkich cech. Ma to związek z silną potrzebą afiliacji, czyli przebywania z innymi, a w tym z przynależnością społeczną. Grupy zapewniają swoim członkom wsparcie społeczne, które przejawia się w interakcjach i związanej z nimi siecią kontaktów, będąc potencjalnym źródłem pomocy i akceptacji¹³. Na uwagę zasługuje to, że środowiska LGBT nie wykazują silnych potrzeb outsiderskich, wręcz przeciwnie – coraz częściej dostrzegają swój potencjał jako podmioty kształtujące i zmieniające środowisko dla własnego godnego partycypowania w nim¹⁴. Pewne grupy społeczeństwa traktują ten stan rzeczy jako naruszający wszelkie zasady, normy czy wartości, oskarżając tym samym środowiska LGBT o promocję swoich poglądów. Do głosu dochodzą wtedy organizacje pozarządowe – takie jak RnF – które nazwę w tym miejscu rzecznikami społeczności LGBT.

We współczesnych państwach europejskich o charakterze demokratycznym, „organizacje pozarządowe stanowią istotny element demokracji i społeczeństwa obywatelskiego”¹⁵. NGO-sy zakorzenione są w lokalnych potrzebach,

¹¹ Warto zaznaczyć, iż to właśnie KPH na stronie internetowej www.nakogo.info pomaga sprawdzić, jak obecni kandydaci, którzy w ostatniej kadencji pełnili funkcje posła/posłanki do Sejmu lub do Parlamentu Europejskiego, głosowali nad aktami prawnymi dotyczącymi równości LGBT; co partia, którą prezentuje kandydat/ka, zrobiła na rzecz równości LGBT, jak skuteczne w uchwalaniu prawa dla LGBT były partie rządzące oraz jak wypowiadają się politycy partii na temat równości.

¹² B. Wojciszke, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2006, s. 381–382.

¹³ Tamże, s. 376.

¹⁴ Środowisko LGBT z definicji, nazwy i symbolu jest zaprzeczeniem grupy homogenicznej. Wskazuje na to chociażby tęcza flaga – symbol różnorodności. Zob. A. Frątczak, *Wybory polityczne mniejszości seksualnych?*, w: *Polska scena polityczna. Środowiska – komunikacja polityczna – strategie*, red. K. Sobolewska- Myślik, A. Hess, K. Kowalczyk, Kraków 2010, s. 57.

¹⁵ *Elementarz III sektora...*, s. 15.

a ich zdeterminowanie i misyjność gromadzi ludzi wokół pewnych ważnych dla nich spraw¹⁶. Jak wynika z moich badań, o wiele trudniej odnieść tę teorię do praktyki, jeśli mówimy o stowarzyszeniu zwykłym, a dokładniej do analizowanego przeze mnie szczecińskiego stowarzyszenia¹⁷.

Mówiąc o NGO-sach jako o grupach interesu, warto przywołać definicję takiej grupy. Zbigniew Machelski i Jan Rubisz zaznaczają na przykład, że „pojęcie grup interesu używane jest na określenie nader zróżnicowanych struktur organizacyjnych. Są to podmioty o różnym stopniu instytucjonalizacji, o różnych strukturach wewnętrznych czy wreszcie o różnym zasięgu działania – lokalnym, regionalnym, państwowym, międzynarodowym”¹⁸. Autorzy ci wskazują także, iż „istotnym kryterium różnicowania grup interesu jest cel działania [...] wyodrębniane są grupy interesu sekcjonalne i promocyjne”¹⁹. Działalność tych pierwszych ma związek głównie z celami ekonomicznymi, natomiast grupy promocyjne koncentrują się na wartościach. Jednocześnie za każdym razem chodzi o „organizacje, które za pomocą mniej lub bardziej sformalizowanych powiązań dążą do wywierania incydentalnego lub trwałego wpływu na życie publiczne oraz ośrodki władzy w państwie”²⁰. W społecznym odbiorze to właśnie grupa nacisku zyskuje pejoratywny wydźwięk. Ma to często związek z niewiedzą czy też z szybkim skojarzeniem, stawiającym znak równości między grupą nacisku a korupcją czy lobbowaniem (które także ma w Polsce konotacje negatywne)²¹.

Warto zaznaczyć, że od chwili powstania ruch LGBT w Polsce nie rozwijał się równomiernie. Jego głównymi ośrodkami były i wciąż pozostają polskie

¹⁶ Tamże, s. 16.

¹⁷ Rozmowy prowadzone z przewodniczącym oraz obecnymi i byłymi działaczami stowarzyszenia wskazują na tendencję spadkową w zainteresowaniu działaniem. Ma to także związek z rozproszeniem stałej grupy działaczy, którzy wyjechali do miejscowości na tyle oddalonych od Szczecina, że uniemożliwia to organizowanie częstych spotkań, a tym samym akcji, happeningów i innych wydarzeń.

¹⁸ Z. Machelski, L. Rubisz, *Grupy interesu. Teorie i działanie*, Toruń 2003, s. 5–7.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ „Organizacje pozarządowe na całym świecie posługują się lobbingsiem i rzecznictwem, by doprowadzić do zmiany społecznej. Lobbying to wywieranie wpływu na instytucje rządowe, parlamentarne, samorządowe – prowadzone przy użyciu legalnych metod i technik, będące częścią systemu demokratycznego, sposobem, w jaki dochodzą do porozumienia grupy o odmiennych interesach. [...] Rzecznictwo jest działaniem o podłożu niekomercyjnym, np. na rzecz grup społecznych. Polega na występowaniu w interesie tej grupy, zwłaszcza jeśli nie jest ona w stanie robić tego samodzielnie” (*Elementarz III sektora*, s. 100–101).

metropolie, w których zmiany mentalności społecznej zachodziły i zachodzą najintensywniej. Ciekawe jest, że Szczecin, tak bliski geograficznie Berlinowi, jest jednocześnie bardzo odległy od tej niemieckiej metropolii pod względem mentalnym. Dzisiaj Niemcy uważane są za jednego z liderów rozwoju ruchu LGTB, a opowiadanie się za postulatami tego ruchu nie stanowi linii podziału politycznego pomiędzy poszczególnymi ugrupowaniami politycznymi.

Misją stowarzyszenia są działania na rzecz walki z dyskryminacją osób należących do środowiska LGBT. Za główne cele przyjmuje się: działanie na rzecz osób wykluczonych, popularyzowanie wiedzy z dziedziny edukacji wśród społeczeństwa, promocję i popieranie działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji. Działalność opiera się także na tworzeniu płaszczyzny wymiany informacji i doświadczeń pomiędzy osobami i instytucjami zainteresowanymi, jak również na pomocy prawnej i psychologicznej, zapewnianej przez specjalistów działających w stowarzyszeniu w ramach działalności wolontariackiej²².

Stowarzyszenie prowadzi działalność na rzecz ogółu społeczności, co oznacza, że obok pomocy dla społeczności LGBT wspierane są także inicjatywy na rzecz upowszechniania i ochrony praw człowieka oraz swobód obywatelskich osób niepełnosprawnych, o innym kolorze skóry, wyznaniu czy pochodzeniu etnicznym. Stowarzyszenie zasila grono wolontariuszy w różnym wieku, o różnym wykształceniu czy doświadczeniu zawodowym.

Wśród wielu postulatów całego ruchu LGBT, a w tym i interesującego nas stowarzyszenia, można wymienić m.in.: legalizację związków partnerskich, prawo do dziedziczenia (w tym zaliczenie partnera/ki do pierwszej grupy spadkowej na zasadach, jakie przysługują małżonkowi), prawo do pochowania zmarłego, prawo do renty lub emerytury po zmarłym/ej partnerze/ce, prawo do objęcia bezrobotnego partnera/ki ubezpieczeniem zdrowotnym (traktowanego jak członka rodziny partnera/ki ubezpieczonego), prawo do bycia pełnomocnikiem procesowym, wspólne opodatkowanie czy adopcja dziecka partnera/ki²³. Tematami poruszonymi przez wszystkie organizacje należące do ruchu LGBT są kwestie wyrównywania szans, równego traktowania i działań antidyskryminacyjnych. Organizacje zwracają także uwagę na kontekst realizowanej przez UE polityki antidyskryminacyjnej. Ważne jest także silne powiązanie tej polityki z m.in.

²² Regulamin Stowarzyszenia Równość na Fali, materiał w zbiorach autorki.

²³ *Związki partnerskie. Jakich praw nie mają polskie pary homoseksualne?*, red. B. Ilnicka, K. Śmiszek, Warszawa 2010, s. 1–12.

takim hasłem, jak: „jedność w różnorodności”, które ma być realizowane poprzez przestrzeganie demokratycznych standardów, a w tym praw wszelkich mniejszości²⁴. Należy tutaj zaznaczyć, iż dostrzegalna jest analogia między celami artykułowanymi przez organizacje reprezentujące różnorodny stopień sformalizowania – niezależnie od tego, czy mówimy o stowarzyszeniu zwykłym, rejestrowym czy fundacji.

Do wymienionych wcześniej postulatów komunikowanych przez społeczność LGBT można zaliczyć także prawo do adopcji. Warto jednak wskazać, że postulat ten nie jest uznawany za generalny w środowisku, a zdania na ten temat są podzielone. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż np. temat związków partnerskich bywa postrzegany jako jednoczący społeczeństwo, gdyż dotyczy nie tylko osób nieheteroseksualnych, ale także osób heteroseksualnych, które mogłyby wchodzić w związki formalizowane²⁵.

Działalność stowarzyszenia Równość na Fali

Działalność RnF opiera się na wolontariacie, co oznacza, że członkowie nie pobierają wynagrodzenia za realizację swoich zadań. Przykład organizacji o nazwie Lambda pokazuje jednak, iż działania w formie wolontariatu łączą się zarówno z pozytywnymi, jak i negatywnymi aspektami. Korzystna jest aktywność ludzi, którzy robią to z przekonania, z silnym zaangażowaniem i motywacją. Jako problem wskazuje się jednak brak możliwości rzeczywistego zarządzania takimi osobami oraz brak profesjonalizmu ze strony działaczy²⁶.

Aktywność stowarzyszenia RnF opiera się na silnym zaangażowaniu działających w nim jednostek, koordynowanym przez prezesa stowarzyszenia. Celowe użycie sformułowania „jednostki” wskazuje na indywidualne podejście do każdego z członków grupy, którzy działają wspólnie pomimo wielu różnic. Działalność ma związek z ideą jedności w różnorodności. Pomimo że członkowie pochodzą z odmiennych środowisk, reprezentują różne preferencje seksualne oraz sympatie polityczne, to jednoczą się wokół ważnej dla siebie sprawy: działalności na rzecz

²⁴ J. Jartyś, *Wybrane aspekty przestrzegania europejskich standardów praw człowieka wobec gejów i lesbijek w Polsce*, w: *Demokratyzacja i prawa człowieka w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. J. Jartyś, A. Staszczuk, Szczecin 2007, s. 27.

²⁵ Działacze stowarzyszenia RnF pochodzą z różnych środowisk. Są wśród nich osoby zarówno homoseksualne, jak i heteroseksualne.

²⁶ I. Krzeмиński, *Wolność, równość, odmiennność. Nowe ruchy społeczne w Polsce początku XXI wieku*, Warszawa 2006, s. 126–127.

środowisk mniejszościowych. Ważną funkcję pełni tu właśnie lider, który działa w roli osoby spajającej, integrującej środowisko. Prowadzi kampanie informacyjne poza środowiskiem stowarzyszenia, poszukuje dróg kontaktów oraz deleguje zadania na innych członków. Warto zaznaczyć, iż lider nie przyjmuje roli promocyjnej, lecz informacyjną. W przypadku analizowanego stowarzyszenia lider jest osobą homoseksualną. Nasuwa się tu myśl związana z częstymi zarzutami wobec takich organizacji o promocję środowiska LGBT, a w tym zachowań nieheteroseksualnych. W wywiadach z przedstawicielami stowarzyszenia widoczny był brak odcinania się od tego typu działań.

Stowarzyszenie porusza szeroko pojętą problematykę równościową, tematykę jednocześnie potrzebną i newralgiczną. Pewne organizacje, politycy, partie, oskarżając środowiska LGBT o promocję swoich poglądów, wskazują, że są one niewłaściwe i godne potępienia. Organizacja definiuje jednak swoją działalność jako sygnalizującą ważność polityki antydyskryminacyjnej, a w tym kontekście rozważania dotyczące problemów społeczności LGBT.

Wiedza na temat mniejszości przybliżana jest społeczeństwu poprzez konferencje, wydarzenia społeczne, happeningi czy warsztaty, które aktywizują środowiska i promują postawy otwartości i współpracy. Wśród działaczy/wolontariuszy wymienić można m.in.: prawników, psychologów, socjologów, pedagogów czy politologów. Zdaniem prezesa stowarzyszenia tworzą oni „zgraną grupę ludzi, pełnych pomysłów oraz chęci społecznego działania”²⁷. Równość na Fali, jak inne podobnie działające organizacje, jest aktywne na portalach społecznościowych. To właśnie tzw. nowe media dają szansę informowania o bieżącej działalności i planach. Moderatorzy mają tym samym możliwość kreowania wizerunku stowarzyszenia, wybierając takie informacje, które ich zdaniem będą miały znaczenie w kontekście PR-owskim.

Wśród wydarzeń, na które zaproszenia udostępniano na portalu społecznościom, co pomaga organizacji trafić do jak największej liczby osób w jak najszybszym czasie, warto wymienić: działalność Tęczowego Klubu Filmowego, Grupę

²⁷ E. Jaklewicz-Walewicz, K. Zawadzka, *Działamy lokalnie, myślimy globalnie*, „Refleksje” 2013, nr 1, s. 41.

wsparcia dla rodziców LGBT²⁸, Dzień Walki z Homofobią²⁹, alternatywne imprezy świąteczne, szczecińskie Manify, a także wydarzenia związane z organizacją Szczecińskich Dni Różnorodności³⁰.

Stowarzyszenie uczestniczy także w debatach i spotkaniach politycznych. Jedną z debat, pod nazwą „Dokąd zmierza współczesna lewica?”, zorganizowano w ramach Dni Różnorodności. Przykładem spotkania może być Zachodniopomorski Kongres Organizacji „Społeczeństwo Fair”³¹, w którym udział wzięli reprezentanci Stowarzyszenia Społeczeństwo Fair, Monitora Szczecina, Partii Zieloni, Stowarzyszenia Dom Wszystkich Polska, Ruchu Sprawiedliwości Społecznej oraz Fundacji Razem Lepiej. Podczas Kongresu dyskutowano w ramach trzech paneli: „Zmierzając ku równości”, „Formy współpracy i komunikacji. Wymiana dobrych praktyk, kontaktów i planów” i „Myśl globalnie, działaj lokalnie”. Przedstawiciele stowarzyszenia byli zaangażowani w przygotowanie tematów do dyskusji w panelu „Zmierzając ku równości”, a tematy wystąpień miały związek z hasłami destereotypizacji w społeczeństwie. Kwestie stereotypów zostały poddane analizie. W jej wyniku postawiono następujące pytanie: czy stereotypy to po prostu „droga na skróty”, czy może „kropla drażąca skalę mentalnego ograniczenia i nietolerancji”?³². Po burzliwej dyskusji uczestnikom kongresu nie udało się sformułować satysfakcjonującej wszystkich odpowiedzi.

Stowarzyszenie, w ramach szerzenia idei „myśl globalnie, działaj lokalnie”, zainicjowało Szczecińskie Dni Różnorodności (ostatnie odbyły się w październiku 2013 r.). Organizowane są w ich ramach warsztaty, spotkania, debaty

²⁸ Bezpłatne spotkania, podczas których rodzice i bliscy społeczności LGBT mają otrzymywać odpowiedzi na nurtujące pytania. Spotkania, organizowane w dyskretnej, intymnej atmosferze, prowadzone są przez rodziców osób nieheteroseksualnych oraz absolwentów Akademii Zaangażowanego Rodzica (organizowanej przez Kampanię Przeciw Homofobii).

²⁹ 17 maja 1990 roku Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) uznała oficjalnie, że homoseksualizm nie jest schorzeniem psychicznym. Od 2005 roku dzień 17 maja obchodzony jest jako Światowy Dzień Walki z Homofobią.

³⁰ Działania informacyjne łączą się z edukacją i wyjściem naprzeciw stereotypom, zgodnie z myślą, że to, co jest nieznanne, budzi lęk. Istotna jest współpraca z psychologami, prawnikami i środowiskiem naukowym.

³¹ Parlamentarny Zespół Zrównoważonego Rozwoju Społecznego – „Społeczeństwo FAIR” powstał 10 października 2012 roku. Aktualnie (16.07.2015) jest w nim 15 posłów, a w tym przewodnicząca Anna Grodzka (posłanka niezrzeszona), wiceprzewodniczący Cezary Olejniczak (Sojusz Lewicy Demokratycznej), sekretarz Tomasz Makowski (Polskie Stronnictwo Ludowe). Zob. <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=ZESPOL&Zesp=208>.

³² Informacje uzyskane na spotkaniach, w których uczestniczyła autorka artykułu.

i wykłady, jak również *eventy* nastawione wyłącznie na rozrywkę i integrację lokalnego środowiska. Ich stałym i ważnym elementem jest tzw. Żywa Biblioteka, czyli projekt udostępniający lokalnej społeczności tzw. żywy księgozbiór, w ramach hasła „Nie oceniaj książki po okładce”. Role książek pełnili ludzie (wśród których byli: *drag queen*, transseksualista, lesbijka, gej, para jedнопłciowa, weganin, ekolog, polityczka), a ich treścią stały się doświadczenia osób biorących udział w projekcie³³.

Do cyklicznych wydarzeń współorganizowanych przez stowarzyszenie można także zaliczyć warsztat pod nazwą „Oswajanie transpłciowości”, przygotowywany przez przedstawicieli Fundacji Trans-Fuzja³⁴. Poruszane kwestie dotyczyły szerokiej problematyki związków partnerskich, zorganizowano Stragany Idei, czyli spotkania przedstawicieli różnych organizacji politycznych i pozarządowych, wykłady o sytuacji prawnej osób homoseksualnych w Polsce, współczesnej lewicy w kontekście feminizmu czy związkach między religią a homoseksualizmem³⁵.

W Dniach Różnorodności brało udział także wielu zaproszonych gości spoza regionu zachodniopomorskiego, m.in. Ewa Hołuszko, transpłciowa działaczka opozycyjna w czasach PRL, oraz ks. Szymon Niemiec, pierwszy w dziejach Polski biskup Zjednoczonego Kościoła Chrześcijańskiego otwarcie deklarujący odmienną orientację seksualną³⁶. Stowarzyszenie RnF podczas Szczecińskich Dni Różnorodności zainicjowało akcję podpisywania Karty Różnorodności. Wydarzenie to miało charakter zarówno symboliczny, jak i pobudzający do działania zgodnego z ideą polityki antydyskryminacyjnej³⁷.

³³ Ideą przewodnią wydarzenia pod nazwą Żywa Biblioteka jest poznanie ludzi postrzeganych stereotypowo, dyskryminowanych i wykluczonych. Konwencja biblioteki umożliwia pozbawienie lęku i uprzedzeń spotkanie, jak również konfrontację z własnymi uprzedzeniami. Zob. <http://www.homoseksualizm.org.pl/iii-szczecinskie-dni-roznorodnosci> (dostęp: 18.11.2014).

³⁴ Fundacja Trans-Fuzja to powołana w 2008 roku organizacja pozarządowa, skupiona na działalności na rzecz osób transpłciowych.

³⁵ <http://szczecin.naszemiasto.pl/artukul/rozpoczely-sie-szczecinskie-dni-roznorodnosci,1122375,art,t,id,tm.html> (dostęp: 18.11.2014).

³⁶ http://www.wszczecinie.pl/szczecinskie_dni_roznorodnosci,id-10875.html (dostęp: 18.11.2014).

³⁷ Karta Różnorodności to międzynarodowa inicjatywa promowana przez Komisję Europejską. Karta jest pisemnym zobowiązaniem, podpisanym przez organizację, która obliguje się do wprowadzenia polityki równego traktowania i zarządzania różnorodnością, a także aktywnego przeciwdziałania dyskryminacji i mobbingowi w miejscu pracy. Kartę Różnorodności podpisać może każda firma, organizacja pozarządowa, instytucja, uczelnia czy też jednostka samorządu

Wszelkie podejmowane przez stowarzyszenie RnF działania miały za zadanie zmianę stosunku społeczeństwa do odmienności. Nie usuwa to jednak kontrowersji czy obaw. Mowa jest tutaj bowiem o przemianach ewolucyjnych, a nie rewolucyjnych.

Stowarzyszenie a działacze polityczni

Działania podejmowane przez środowiska mniejszości seksualnych mają także na celu uświadamianie politykom, że osoby homoseksualne są normalnymi ludźmi o odmiennym, nietypowym zachowaniu seksualnym. Wolontariusze stowarzyszenia reprezentują różne poglądy polityczne. Nawiązują kontakty z lokalnymi politykami. Przeprowadziłam rozmowy z byłymi i obecnymi działaczami stowarzyszenia RnF oraz z osobami współpracującymi z nimi (np. jako eksperci z innych organizacji pozarządowych). Zadałam następujące pytania:

- Co sądzisz o działalności w organizacji pozarządowej osób powiązanych z życiem politycznym (członków partii, ugrupowań politycznych)?
- Czy obecność takich osób pomaga w osiągnięciu celów organizacji na rzecz środowiska LGBT w Polsce?

Główny wniosek nasuwający się z przeprowadzonych rozmów sprowadza się do stwierdzenia, iż udział w działalności organizacji pozarządowych osób o nazwiskach znanych ze sceny politycznej ma pozytywny wpływ na pracę tych organizacji. Rozmówcy zaznaczali, że osoby takie kojarzą się powszechnie z politycznym działaniem na rzecz praw osób dyskryminowanych. Ich zdaniem wspieranie NGO-sów przez osoby zaangażowane politycznie ułatwia tym organizacjom identyfikację ze wspólnymi celami polityków. Niejednokrotnie stwierdzono także, że o wiele łatwiej jest zabiegać o wsparcie bieżącej działalności, gdy można podeprzeć się znanymi nazwiskami. Wskazano na sytuacje, gdy osoby powiązane z życiem politycznym rezygnują z aktywnej działalności w organizacjach pozarządowych. Tak było w przypadku Anny Grodzkiej, która zrezygnowała z prowadzenia Fundacji Trans-Fuzja, gdy otrzymała mandat poselski jako członkini partii Ruch Palikota³⁸. Wiele ugrupowań politycznych umieszcza postulaty

terytorialnego, która dobrowolnie zobowiązuje się do poszanowania różnorodności wszystkich zatrudnianych osób. Zob. Karta Różnorodności, <http://www.kartaroznorodnosc.pl> (dostęp: 7.01.2013).

³⁸ Anna Grodzka była posłanką Ruchu Palikota od 2011 roku. Zob. A. Modrzejewski, *Kościół i religia w strategii wyborczej Ruchu Palikota*, w: *Wybory parlamentarne 2011*, red. A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, Katowice 2012, s. 305.

ruchu LGBT w swoich programach. Niektóre, jak np. partia Zieloni, postulaty te traktuje jako jeden z głównych punktów programowych³⁹. Wskazywano, że osoby medialne mają większy wpływ na kreowanie poglądów społeczeństwa niż mieszkańiec małej miejscowości, który jest znany tylko w wąskim kręgu. Zaznaczali jednocześnie, iż bieżąca pomoc ze strony polityków nie przekłada się na realizację postulatów i zmiany prawne, które wymagają przegłosowania projektów ustaw, jak choćby ta dotycząca legalizacji związków partnerskich. Jeden z respondentów zaznaczył, że każda pomoc jest niezastąpiona, ale warunek jest jeden – musi być użyteczna. Na przykładzie stowarzyszenia RnF można stwierdzić, że często jest to przydatność jedynie medialna, gdyż znane twarze przyciągają na wydarzenia więcej uczestników oraz mediów. Tylko jedna z siedmiu osób stwierdziła, iż organizacje pozarządowe są skierowane do osób niezwiązanych z polityką. Jednocześnie rozmowy uwiaryściły, że działacze interesującej nas organizacji pojęcia „polityczność” i „partyjność” uznają za tożsame.

Za ważne dla szczecińskiego stowarzyszenia uznano możliwość korzystania z wiedzy i doświadczenia polityków. Jednocześnie w rozmowach dało się wyczuć sceptycyzm wobec transparentności intencji polityków. Inne było jednak spojrzenie na partyjność członków stowarzyszenia. Tu bowiem pojawiał się tzw. kontekst „swojego”, osoby z organizacji, która doskonale zna jej potrzeby i problemy. Politycy z zewnątrz są natomiast traktowani raczej jako osoby, które uosabiają zupełny brak zrozumienia dla problemów osób LGBT. Jedna z respondentek wręcz stwierdziła, że w NGO może zostać tylko taki polityk, który był w stowarzyszeniu jeszcze przed członkostwem w partii, a nie na odwrót.

Warto dodać, że prezes stowarzyszenia Daniel Michalski jest osobą aktywną politycznie. Był członkiem Ruchu Palikota (pełnił także funkcję asystenta posła Andrzeja Piątko) oraz startował w 2014 roku z Partii Zieloni w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Partyjną działaczką i wolontariuszką stowarzyszenia jest Magdalena Kasznia, związana swego czasu z Sojuszem Lewicy Demokratycznej i Partią Kobiet, a obecnie członkini zarządu stowarzyszenia Dom Wszystkich Polska. Ewa Jaklewicz-Walewicz, była wiceprezeska RnF, startowała w wyborach do Sejmu w 2011 roku jako członkini Partii Kobiet z list Sojuszu Lewicy Demokratycznej.

³⁹ A. Kwiatkowska, *Zieloni 2004 – reprezentacja nowych ruchów społecznych na polskiej scenie politycznej*, w: *Polska scena polityczna. Środowiska – komunikacja*, s. 335.

Każdy z badanych stał na stanowisku, że bez udziału polityków nic się nie zmieni, a jeśli jest możliwość skorzystania z ich kontaktów i wsparcia, to organizacje pozarządowe nie powinny odrzucać takiej możliwości. Politycy mogą wspierać działalność organizacji poprzez poznanie ich misji i potrzeb, aby wpływając na tworzenie prawa, w konsekwencji stwarzać lepsze warunki do ich rozwoju i rozwiązywania problemów, którymi te organizacje się zajmują. Jak stwierdził prezes stowarzyszenia Daniel Michalski: „wszystko jest polityką, zaczynając od walki o swoje prawa, o swoje miasto, o świadomość obywatelską, czyli od tego, gdzie mogę sam zmieniać świat, w którym żyję”⁴⁰.

Podsumowanie

Zdaniem Ireneusza Krzemińskiego „w percepcji homoseksualizmu nastąpiła widoczna zmiana”⁴¹, a ruch gejowski i lesbijski wyszedł z podziemia. Tworzą się prężnie działające organizacje, które zyskują prawo do funkcjonowania w przestrzeni społecznej⁴². Prezes stowarzyszenia RnF, który jako osoba nieheteroseksualna i prezes organizacji ma styczność z problemami mniejszości LGBT, stwierdził: „sytuacja może się poprawić w odczuciu naszego społeczeństwa, ale jednak dużo nam brakuje do ideału. Jesteśmy na końcu w Europie z prawem, ale wydaje mi się, że społeczeństwo jest coraz bardziej tolerancyjne i to też zawdzięczamy Europie”⁴³.

Słowa prezesa stowarzyszenia RnF, wypowiedziane w 2014 roku, wskazują na ewolucyjność, a nie rewolucyjność zmian, zwłaszcza gdy przytoczy się dane z raportu Kampanii Przeciw Homofobii. Dotyczyły one badania sytuacji społecznej osób LGBT w latach 2010 i 2011. Zaznaczono tam: „klimat wokół osób LGBT się nieco zmienił, ale jeszcze daleko mu do tego, w którym osoby bi- i homoseksualne będą mogły czuć się bezpiecznie i swobodnie we własnym kraju”⁴⁴.

⁴⁰ <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/polska-drag-queen-kandyduje-do-euoparlamentu/nfwrq> (dostęp: 17.05.2015).

⁴¹ I. Krzemiński, *Wolność, równość...*, s. 106.

⁴² Tamże.

⁴³ <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/polska-drag-queen-kandyduje-do-euoparlamentu/nfwrq> (dostęp: 20.06.2015).

⁴⁴ Marta Abramowicz (*Sytuacja społeczna osób bi- i homoseksualnych. Analiza danych z badania ankietowego*, w: *Sytuacja społeczna osób LGBT. Raport za lata 2010 i 2011*, red. M. Makuchowska, P. Pawłęga, Warszawa 2012, s. 14) zaznacza, że porównanie tych badań z badaniem

Jak można przypuszczać, pewne grupy społeczne i środowiska nie chcą przystać na realizację haseł mniejszości nie tylko ze względu na niezgadanie się z nimi, ale przez wzgląd na obawę przed dalekosiężnymi skutkami takich decyzji⁴⁵.

Problem mniejszości pojawia się wtedy, gdy dokonujemy rozróżnienia na tych, którzy przynależą do politycznej wspólnoty, i na tych, którzy nie są do niej zaliczani, czyli tzw. outsiderów. Objasnienia definiujące mniejszość jako mniejszą liczbę lub część zakładają, iż niższy status liczbowy oznacza niższy status polityczny. Nie jest tak jednak zawsze, gdyż ostatecznie nie liczy się ilość, ale przynależność. Mniejszościami bowiem są ci, którym odmawia się korzystania bądź przeszkadza się w korzystaniu z pełnych praw członkostwa we wspólnocie politycznej, gdyż ich indywidualna tożsamość różni się od oficjalnej i powszechnej tożsamości⁴⁶. Należy pamiętać, iż pragnienie społecznej przynależności jest zasadniczą cechą ludzką oraz wstępnym warunkiem pokoju i stabilności, w których może rozwijać się ludzka indywidualność. Ludzie nie istnieją jako wyabstrahowane ze społeczeństwa, odrębne jednostki, ale są jednostkami uspołecznionymi⁴⁷.

Obserwuje się coraz większą aktywność środowisk mniejszości seksualnych w sferze publicznej. Postulaty LGBT są elementem polityki i mają coraz większe znaczenie dla opinii publicznej, co nie znaczy, że doczekały się pełnej realizacji. Badania wykazały, że współpraca NGO-sów z osobami zaangażowanymi politycznie ma wymiar pozytywny, przy czym częściej dotyczy to charakteru promocyjnego czy PR-owskiego aniżeli zmian prawnych.

Bibliografia

Dokumenty

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 roku, Dz.U. 1989, nr 20, poz. 104.

Monografie

z 2006 roku ujawniło niewielką, aczkolwiek pozytywną tendencję zmian, na co wpływ miały przemiany na scenie politycznej.

⁴⁵ K. Zawadzka, S. Zielińska, *Przestrzeganie praw mniejszości jako wyzwanie dla współczesnej formy demokracji – teoria a praktyka*, w: *Wyzwania i zagrożenia współczesnej demokracji*, red. Ł. Tomczak, Szczecin 2013, s. 7.

⁴⁶ J.J. Preece, *Prawa mniejszości*, Warszawa 2007, s. 24–25.

⁴⁷ Tamże, s. 19–20.

- Demokratyzacja i prawa człowieka w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. J. Jartyś, A. Staszczuk, Szczecin 2007.
- Elementarz III sektora*, red. A. Gałązka, Warszawa 2005.
- Heywood A., *Politologia*, Warszawa 2008.
- Krzemiński I., *Wolność, równość, odmienność. Nowe ruchy społeczne w Polsce początku XXI wieku*, Warszawa 2006.
- Machelski Z., Rubisz L., *Grupy interesu. Teorie i działanie*, Toruń 2003.
- Polska scena polityczna. Środowiska – komunikacja polityczna – strategie*, red. K. Sobolewska-Myślik, A. Hess, K. Kowalczyk, Kraków 2010.
- Preece J.J., *Prawa mniejszości*, Warszawa 2007.
- Przewodnik po organizacjach pozarządowych*, Bydgoszcz 2012.
- Sytuacja społeczna osób LGBT. Raport za lata 2010 i 2011*, red. M. Makuchowska, P. Pawłęga, Warszawa 2012.
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2006.
- Wybory parlamentarne 2011*, red. A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, Katowice 2012.
- Wyzwania i zagrożenia współczesnej demokracji*, red. Ł. Tomczak, Szczecin 2013.
- Związki partnerskie. Jakich praw nie mają polskie pary homoseksualne?*, red. B. Ilnicka, K. Śmiszek, Warszawa 2010.

Źródła internetowe

- <http://www.homoseksualizm.org.pl>.
- <http://www.kartaroznorodnosci.pl>.
- <http://wiadomosci.onet.pl>.
- <http://www.sejm.gov.pl>.
- <http://www.szczecin.naszemaisto.pl>.
- <http://www.wszczecinie.pl>.

Czasopisma

- „Refleksje” 2013, nr 1.

STRESZCZENIE

W artykule skupiono się na analizie działalności społecznej w obszarze III sektora. Przeanalizowano działalność szczecińskiego stowarzyszenia Równość na Fali, lokalnej organizacji, która w województwie zachodniopomorskim działa na rzecz walki z dyskryminacją osób należących do środowiska mniejszości seksualnych. Postawiono tezę, iż prawa mniejszości seksualnych wywołują szczególne emocje i kontrowersje, co utrudnia działalność organizacjom pozarządowym, czyniąc je jednocześnie bardziej potrebnymi.

Poruszono kontekst postulatów artykułowanych przez lokalną organizację w odniesieniu do ogólnopolskich postulatów społeczności LGBT.

Celem artykułu było wykazanie powiązań między działalnością organizacji pozarządowej a działaniami politycznymi podejmowanymi przez jej członków; badanie działalności stowarzyszenia objęło tym samym jego związki ze sferą polityki.

THE SOCIAL ACTIVITY IN THE THIRD SECTOR EXEMPLIFIED WITH THE SZCZECIN ASSOCIATION 'RÓWNOŚĆ NA FALI'

SUMMARY

The author concentrates on the social activity in the third sector, analysing the Szczecin association 'Równość na Fali', a local organisation, which acts against the discrimination of the sexual minorities in the West Pomeranian Voivodship.

The proposed thesis of the article is that the rights of the sexual minorities provoke strong emotions and controversy, which makes it difficult for the NGOs to function, but at the same time the NGOs themselves become indispensable.

The article raises the context of the postulates expressed by a local organisation with reference to the nationwide postulates of the LGBT community. The objective of the article was to find connections between the NGO's activity and the political action undertaken by its members. Thus the analysis of the association has included its relations with the political sphere.